

Vyhlašování a fungování CHKO v souvislostech

Antonín Krása

- ❑ **system územní ochrany přírody**
- ❑ **vyhlásování CHKO v souvislostech**
  - co různá CHKO chrání
  - příroda nebo politika
  - jak CHKO funguje
  - na co je třeba před vyhlášením myslet
  - důležitost vyjednávání
- ❑ **CHKO Moravský kras**
  - vznik CHKO
  - jak a proč území chráníme
  - čím je území významné
  - s čím jsme se zabývali u nás
  - příklady z naší praxe

Druhová vs. územní ochrana

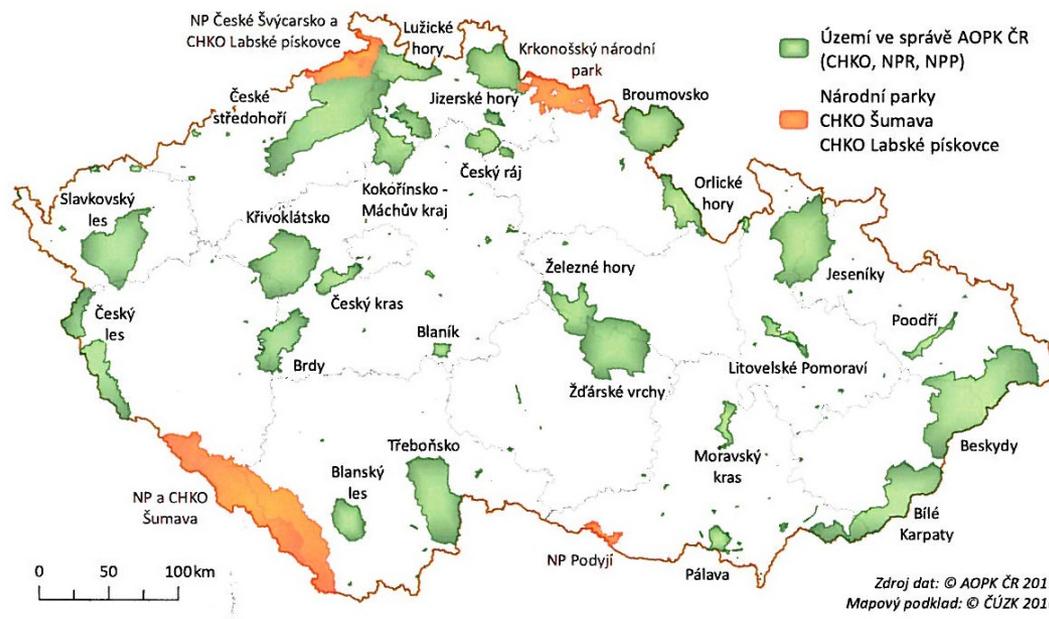

☐ maloplošná ZCHÚ

- přírodní památky (PP)
- národní přírodní památky (NPP)
- přírodní rezervace (PR)
- národní přírodní rezervace (NPR)
- uvnitř i vně CHKO

☐ velkoplošná ZCHÚ

- 4 národní parky
- 24 (+2) CHKO
- vnitřní zonace

❑ přísná územní ochrana

- 4 národní parky
- národní přírodní rezervace (NPR)
- důraz na divočinu
- ochrana procesů a spíše bezzásahovost
- samostatné Správy národních parků
- **větší konflikty i v rámci ochrany přírody**

❑ méně přísná územní ochrana

- 24 CHKO (a 2 další jako ochranná pásma)
- maloplošné: PP, NPP, PR
- ochrana přírody a **kulturní krajiny**
- aktivní zásahy ve prospěch společenstev a druhů
- AOPK ČR (Správy CHKO)

❑ co tedy chrání běžné CHKO

- rostlinná společenstva – lesy, trávníky apod.
- vybrané druhy rostlin i živočichů
- fenomény neživé přírody – např. jeskyně
- **kulturní krajinu** – historické objekty (stavby a celé vsi na Kokořínsku) nebo krajinu vytvořenou člověkem (kulturní louky v Bílých Karpatech nebo vojenská cvičiště v Brdech)

❑ výhody CHKO proti národním parkům

- snadnější skloubení aktivní péče s bezzásahovostí (na různých místech)

❑ a naopak nevýhody CHKO proti národním parkům

- Správa CHKO není vlastníkem státních lesů (zatímco v NP jím správa NP je)
- prosazení a provedení různých zásahů a péče je tak někdy v CHKO těžší

výkon státní správy na úseku ochrany přírody a krajiny

- výjimky ze zákazů, odborná stanoviska, souhlasy apod.
- stavby, výzkum, druhová ochrana, závody, natáčení pohádek, drony...

péče o cenné biotopy a druhy (management)

- pastva, sečení, výřezy nežádoucích dřevin, výsadba, oplocování, obnova tůní, uzávěry jeskyní, odlov nepůvodních ryb...

výkup pozemků a péče o ně

- usměrnění zemědělství a lesnictví
- ale také ochrana podzemí

náhrada újmy za omezení z důvodu ochrany přírody

- platba vlastníkům za to, že mají vyšší náklady a nižší zisky

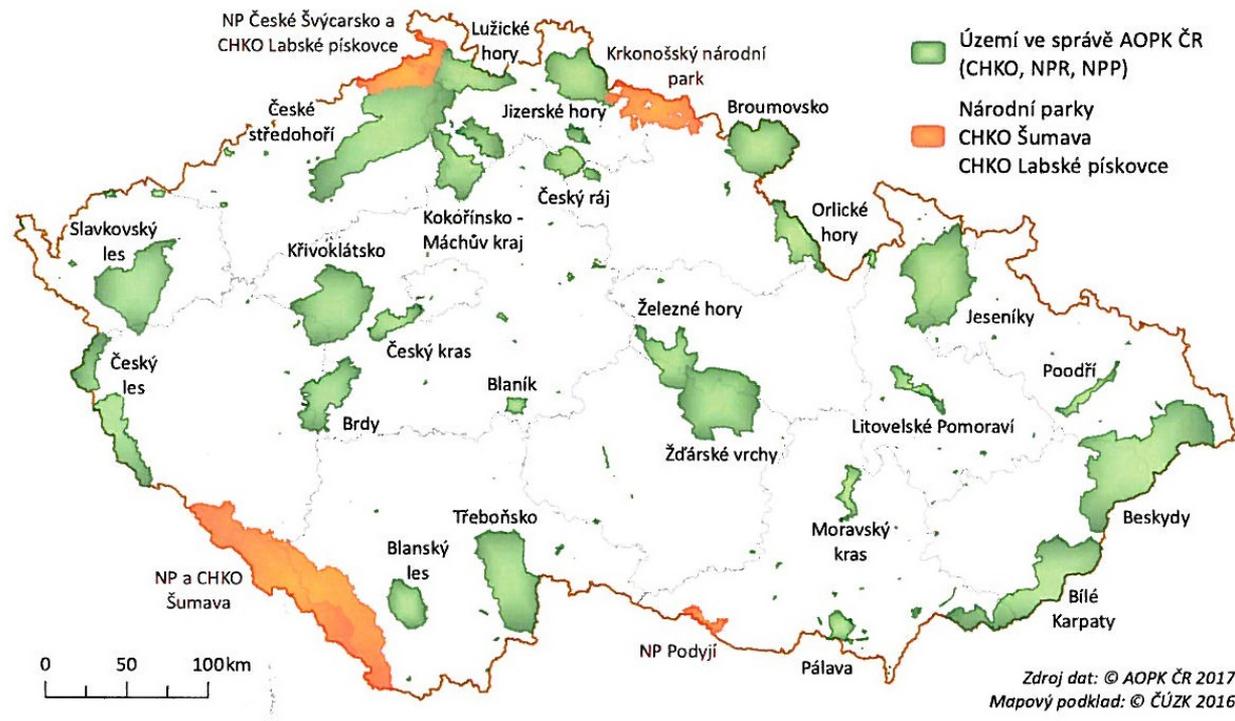
spolupráce s veřejností, zejména s obcemi a vlastníky

- výpomoc samosprávě apod., péče o cizí pozemky, dotace

Proč se CHKO vyhlašují – co chrání?

- horské oblasti
- smrkové lesy
- pestré lesy
- lužní lesy
- krasové oblasti
- rybniční oblasti
- vojenský prostor
- Blaník

- kvalita celkově velmi různorodá**

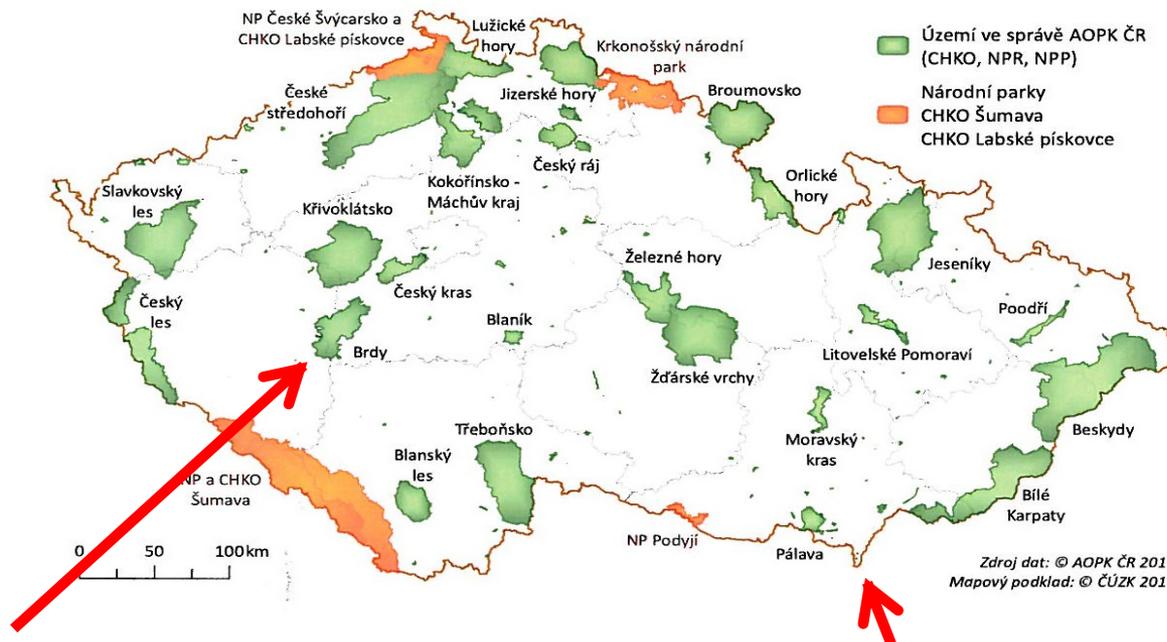
CHKO	datum vyhlášení
Český ráj	1. března 1955
Moravský kras	4. července 1956
Šumava	27. prosince 1963
Jizerské hory	8. prosince 1967
Jeseníky	19. června 1969
Orlické hory	28. prosince 1969
Žďárské vrchy	25. května 1970
Český kras	12. dubna 1972
Labské pískovce	27. června 1972
Beskydy	5. března 1973
Slavkovský les	3. května 1974
České středohoří	19. března 1976
Kokořínsko - Máchův kraj	19. března 1976
Lužické hory	19. března 1976
Pálava	19. března 1976
Křivoklátsko	24. listopadu 1979
Trchoňsko	15. listopadu 1979
Bílé Karpaty	5. listopadu 1980
Blaník	29. prosince 1981
Blanský les	8. prosince 1989
Litovelské Pomoraví	29. října 1990
Broumovsko	27. března 1991
Poodří	27. března 1991
Železné hory	27. března 1991
Český les	1. srpna 2005
Brdy	1. ledna 2016

□ a také politicko-společenský

- dobrý a relativně rychlý rozjezd
- zlatá 70. léta – vyhlášena skoro polovina CHKO
- dovyhlášení řady lokalit těsně po revoluci – vesměs již byly nachystané v šuplících
- velmi chudá vlastní porevoluční doba
- nekonečné čekání na Soutok a nějaké další (nejnověji Krušnohoří)

- ❑ **vždy to nejspíš byla více politika a méně ochrana přírody**
  - na počátku jde vždy o to ukázat, že také my (náš stát) přírodu chráníme, pracuje s nejzajímavějšími / nejhodnotnějšími / unikátními lokalitami
  - pak přichází na řadu další zajímavé, ale víceméně bezproblémové lokality
  - později se vyhlašování dalších území z mnoha důvodů zpomaluje (nasyčení poptávky x rostoucí kolize a problémy)

- ❑ **demokracie x diktatura**
  - demokracie je pomalá a těžkopádná – procesy odpovídají nastaveným kritériím, ale vlečou se
  - diktatura v tom může být překvapivě efektivní – problémy se smetou ze stolu, výrazněji upřednostňuje některé zájmy před jinými

□ Brdy

- bývalý vojenský prostor
- ochránářsky méně významné
- snadné a rychlé vyhlášení
- dohoda mezi AOPK ČR a MO
- výsledek: CHKO **vyhlášena**

□ Soutok

- druhově velmi bohatá lužní krajina
- ochránářsky nejvýznamnější
- už více než 15 let debat bez jasné dohody – odpor LČR
- výsledek: CHKO **nevyhlášena**

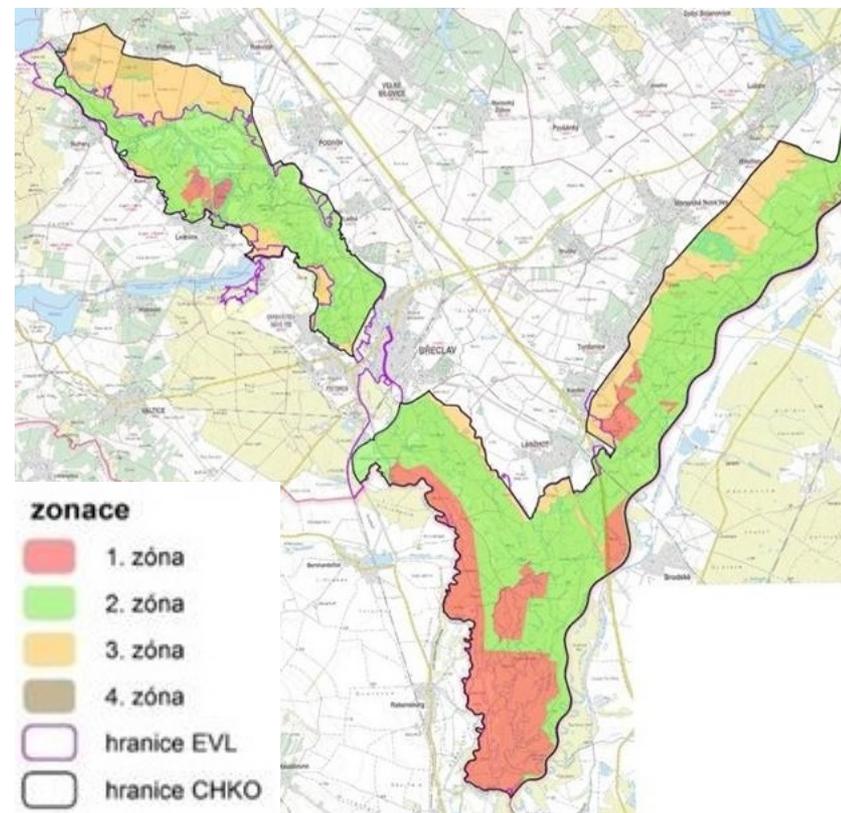

Mokřady na Soutoku

- ❑ řada zřejmých výhod:
  - 2 hlavní partneři pro jednání v celém území – LČR a Povodí Moravy
  - ochrana většiny navrhovaných MZCHÚ zajištěna zonací

- ❑ MŽP se o vyhlášení pokusilo již před 15 lety, ale neuspělo

- ❑ AOPK ČR považuje tuto variantu za neekonomičtější a pro region nejzajímavější

☐ **přehled důležitých kroků**

- sesbírat podklady – ochranářská argumentace: co a proč chceme chránit
- **domluvit se s ministerstvem** (rozdělení rolí, další postup)
- nachystat dokumentaci: **vyhláška, plán péče, cíle ochrany, bližší ochranné podmínky, mapy**
- zamyslet se nad minulostí – poučit se z jiných lokalit, pokud jde o chyby a úspěchy, byť doba i místo jsou jiné...
- **ujasnit si, kdo je na naší straně a kdo bude stát proti**
- nachystat propagační kampaň a ve vhodný čas ji spustit
- oslovit důležité partnery – vysvětlovat, zdůvodňovat a **vyjednávat**
- používat běžný a srozumitelný slovník – omezit výčty paragrafů a odkazy na direktivy EU, místo toho je třeba mluvit srozumitelně a zaujmout
- a pak doufat a **být trpělivý**

- je třeba sledovat politickou situaci, protože jsou doby vhodnější a extrémně nevhodné...

☐ **předměty ochrany**

- druhy / společenstva / fenomény, kterým je věnována největší pozornost
- hodnotí se aktuální stav a navrhuje se cíle – udržení / zlepšení situace
- ideálně deštníkové – překryjí i řadu dalších
- od začátku přemýšlet o možných kolizích

☐ **blížejší ochranné podmínky**

- stanovují se na základě volby předmětů ochrany
- často lokálně specifické (viz výše)

☐ **plán péče**

- rozsáhlý detailní dokument / návod / kuchařka – co, jak a kde dělat
- má rozborovou a návrhovou část
- opatření lze realizovat, jen pokud jsou v plánu péče
- dělá se zpravidla na 10 let – v čase je tedy možné se poučit

☐ s čím se při vyhlášení potýkáme

- různí hráči mají různé zájmy: **příroda x kultura x byznys**
- různá síla / pozice **pasivní ochrany a aktivních opatření / vyhlášení** – OP umí zakazovat, ale aktivně se prosazuje hůře (zákon zakazuje ničit, ale přimět někoho, aby aktivně pomohl je mnohem náročnější)
- řada dílčích a přitom důležitých problémů: **zonace, zákonná omezení x vlastnická práva, běžné hospodaření**

- snaha udržet si / získat (pravo)moc – státní organizace
- parciální ekonomické zájmy – soukromé subjekty
- podpásovky, demagogie, lhaní a překrucování...

☐ důležití hráči

- lesníci, myslivci, zemědělci, vadaři, chalupáři, rybáři, horolezci, ornitologové, jeskyňáři, aktivisti, běžní lidé, podnikatelé, obce, politici...

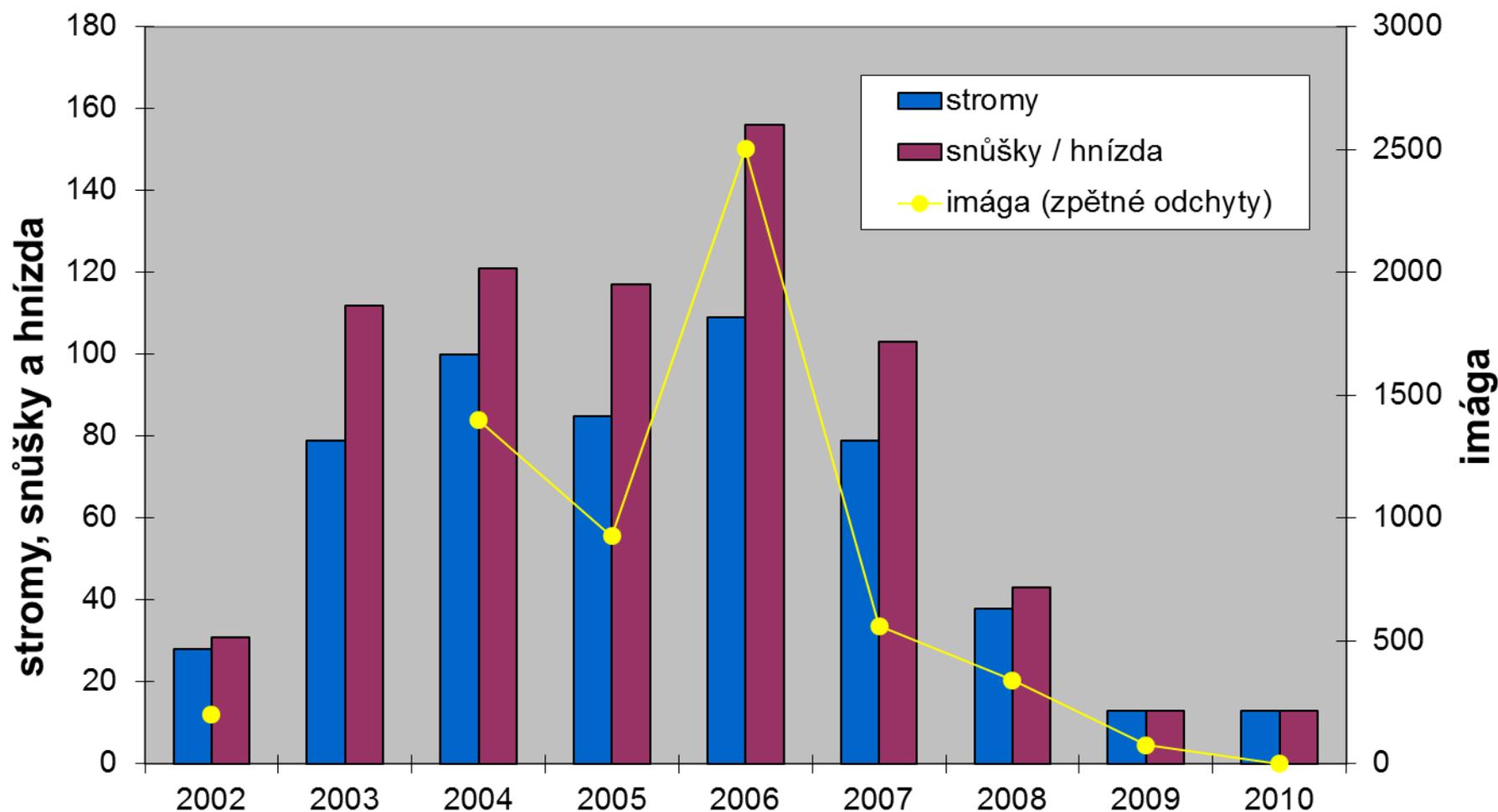
Důležitost vyjednávání

Jak to s hnědáskem začalo...

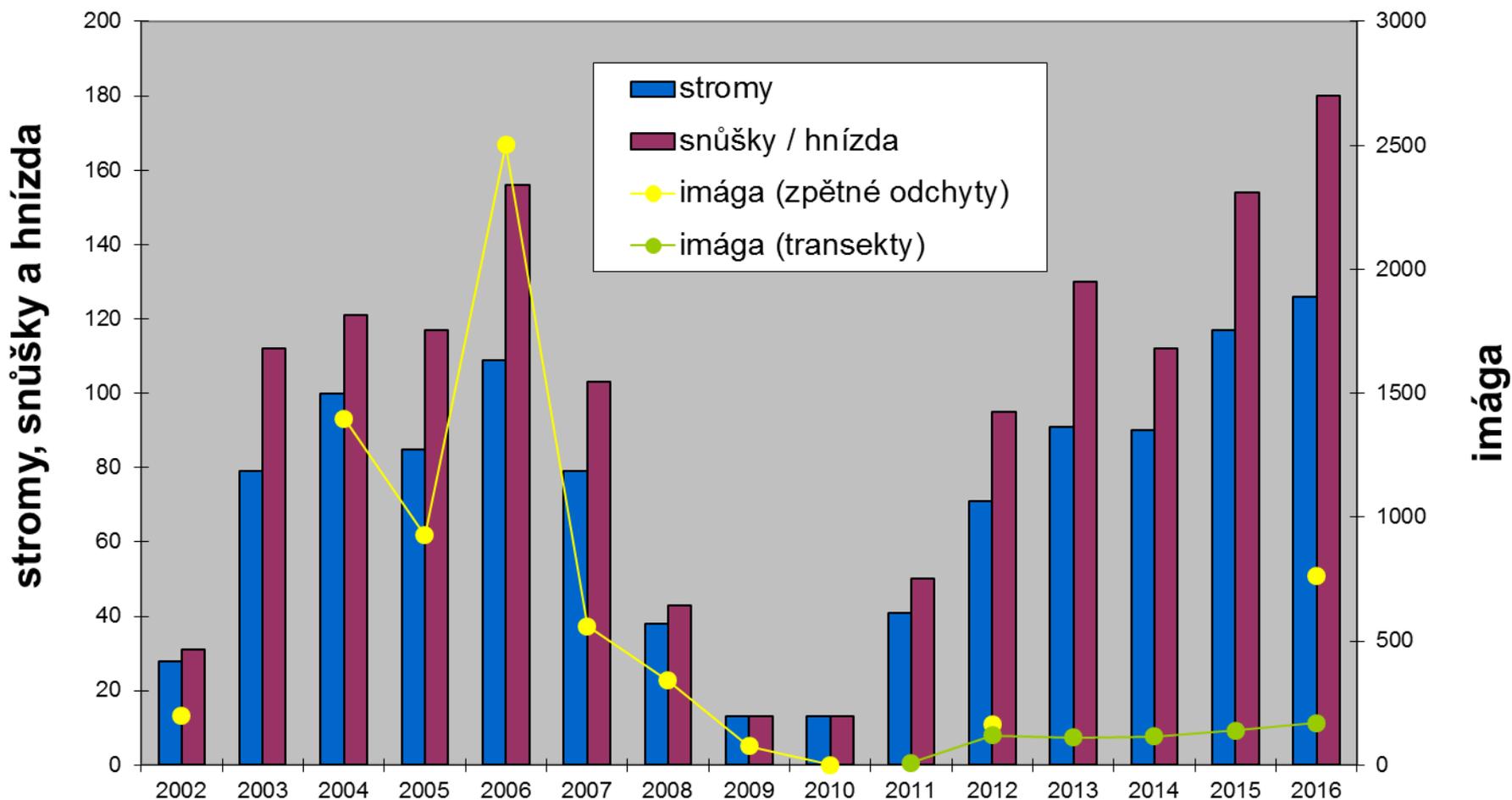

Vývoj početnosti hnědáska osikového v letech 2002 - 2010

Vývoj početnosti hnědáka osikového v letech 2002 - 2016

□ stanovené podmínky ochrany (zákazy)

- není dovoleno **poškozovat jeskyně**, závrtý, ponory, vývěry, skály
- není dovoleno vysazovat cizokrajné dřeviny
- nesmí se zalesňovat skalní stepi (provedeno o pár desetiletí dříve)
- chodit je dovoleno jen po značkovaných a veřejných cestách

jeskyně Pustožlebská zazděná v roce objevu (1943) a na počátku 21. stol.

□ předměty ochrany po přehlášení v r. 2019

- harmonicky utvářená **krasová krajina** s typickým krajinným rázem daným zejména reliéfem krasových plošin, hlubokých krasových kaňonů (žlebů), včetně jejich kulturních a historických složek
- jedinečný soubor povrchových a podzemních krasových jevů ve všech fázích jejich vývoje, včetně jeskyní s jejich výplněmi
- **historická důlní díla**
- specifická **společenstva podzemních prostor** s výskytem vzácných a zvláště chráněných druhů živočichů
- **povrchové a podzemní vodní toky**, vodní plochy a mokřady s přirozeným vodním režimem, přirozenou morfologií, hydrologickými funkcemi a na ně vázanou biotou
- **přirozená a přírodě blízká lesní a nelesní společenstva** s vysokou druhovou pestrostí
- **předměty ochrany evropsky významné lokality** Moravský kras (z živočichů přástevník kostivalový, kovařík fialový, vranka obecná a netopýři)

Jeskyně (1 100+)

Další krasové jevy

škrapové pole u Macochy

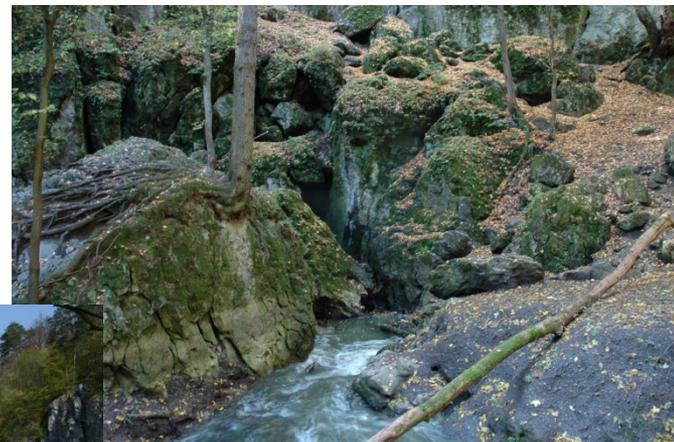

Hřebenáč u Sloupu

závrty u Vilémovic

vývěr Jedovnického
potoka

ponor - Rudické propadání

- ❑ **děláme toho spoustu, ale vše musíme dobře naplánovat**

Pozůstatky (pra)lidí

portál jeskyně Kůlna

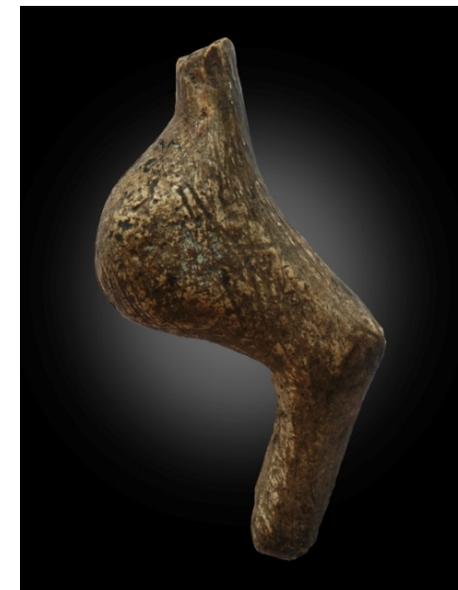
zlomky lebky
neandertálce z doby
před cca 50 000 lety

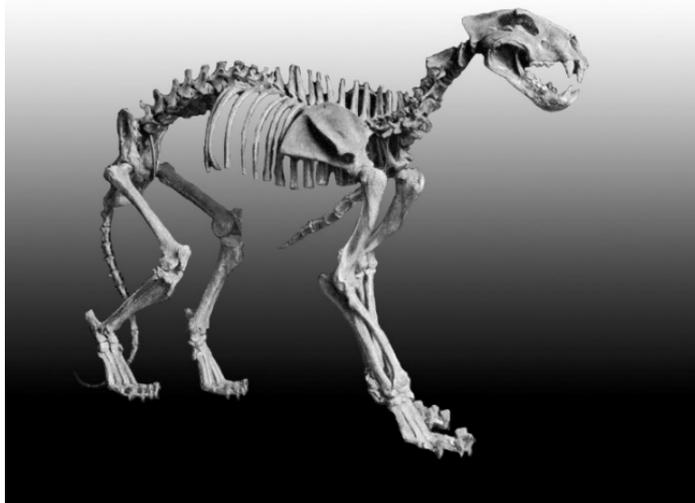
býček z Býčí skály – halštatské období
(6. stol. př. n. l.)

rytiny koní na žeburu a
venuše z mamutoviny
(magdalénien, 13 –
11 000 př. n. l.)
jeskyně Pekárna

Bohatá pravěká fauna

(Pod)zemní bezobratlí

Folsomia candida

Brachydesmus superus

Trechoblemus micros

Niphargus tatrensis

Allolobophora rosea

Meta menardi

Panonikum a kontinent

Netopýři (24 / 27 druhů)

Nejdřív je musíme najít

- **netopýry už z úkrytů nevytahujeme a nebudíme!!!**
- ani složité „skupiny“
  - pipistrellové (viz výše)
  - netopýr Brandtův a vousatý
- ani jedince s kroužky
  - ty se odečítají při odchytu do sítí

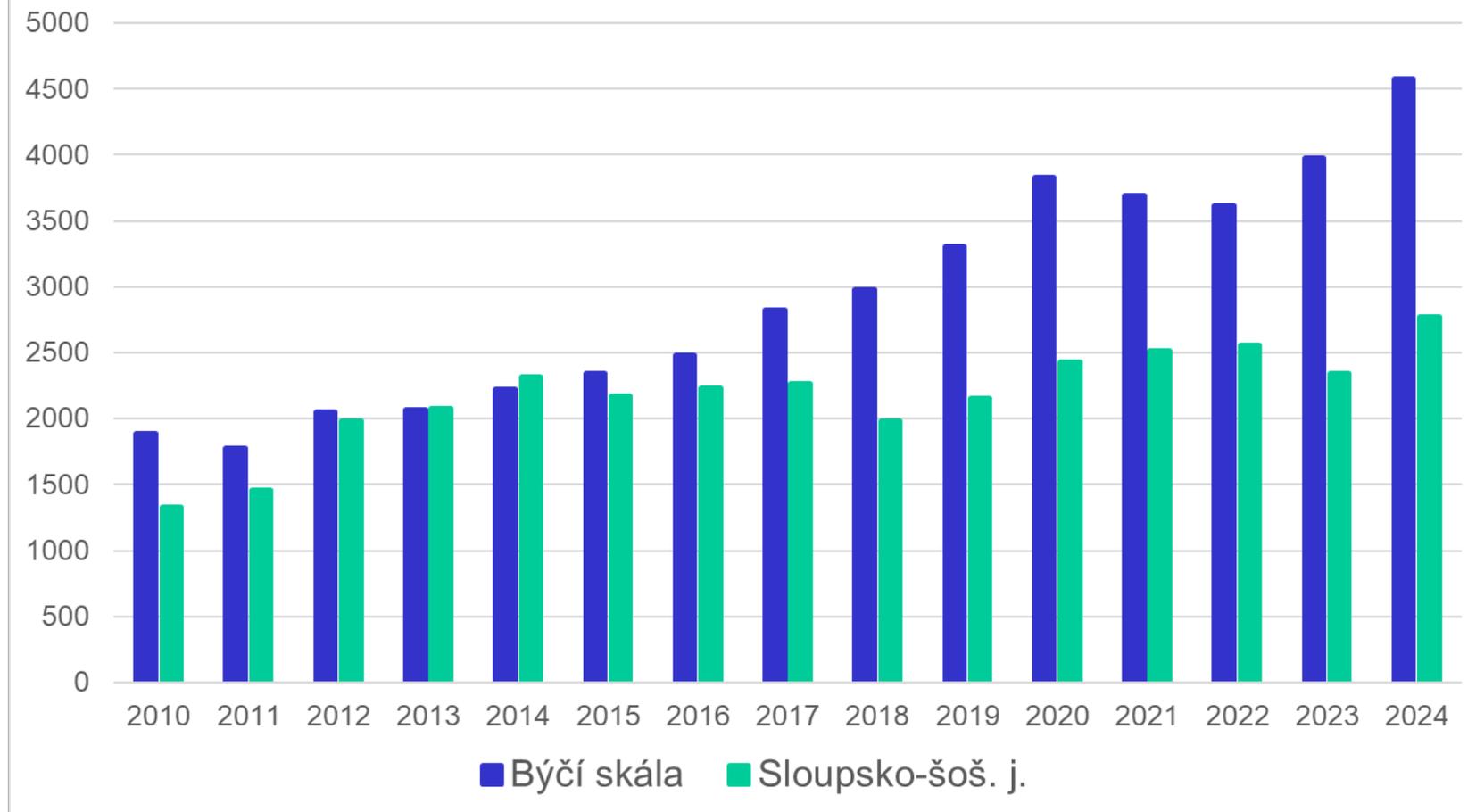
A pak dobře spočítat (a nerušit)

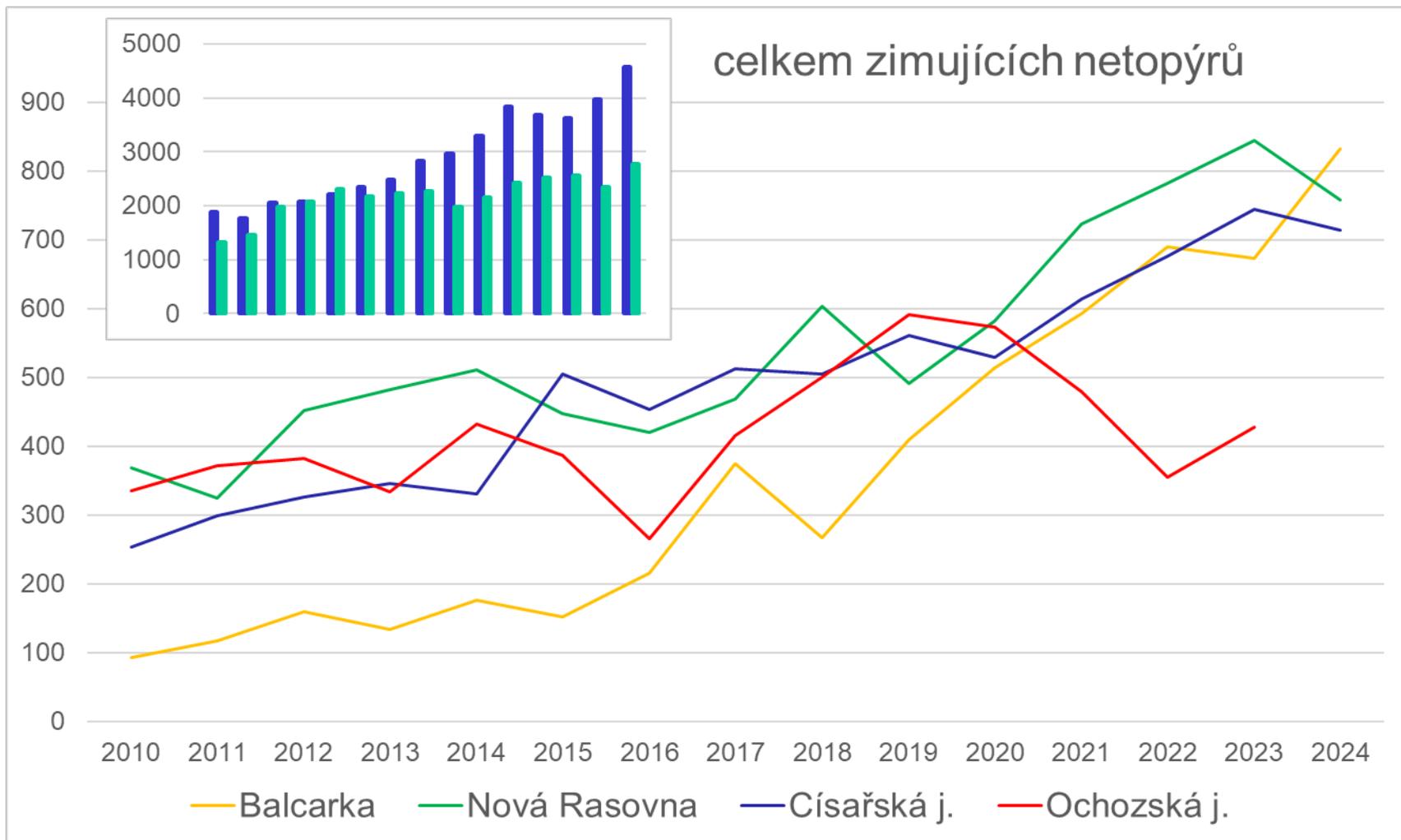
Nejvýznamnější zimoviště

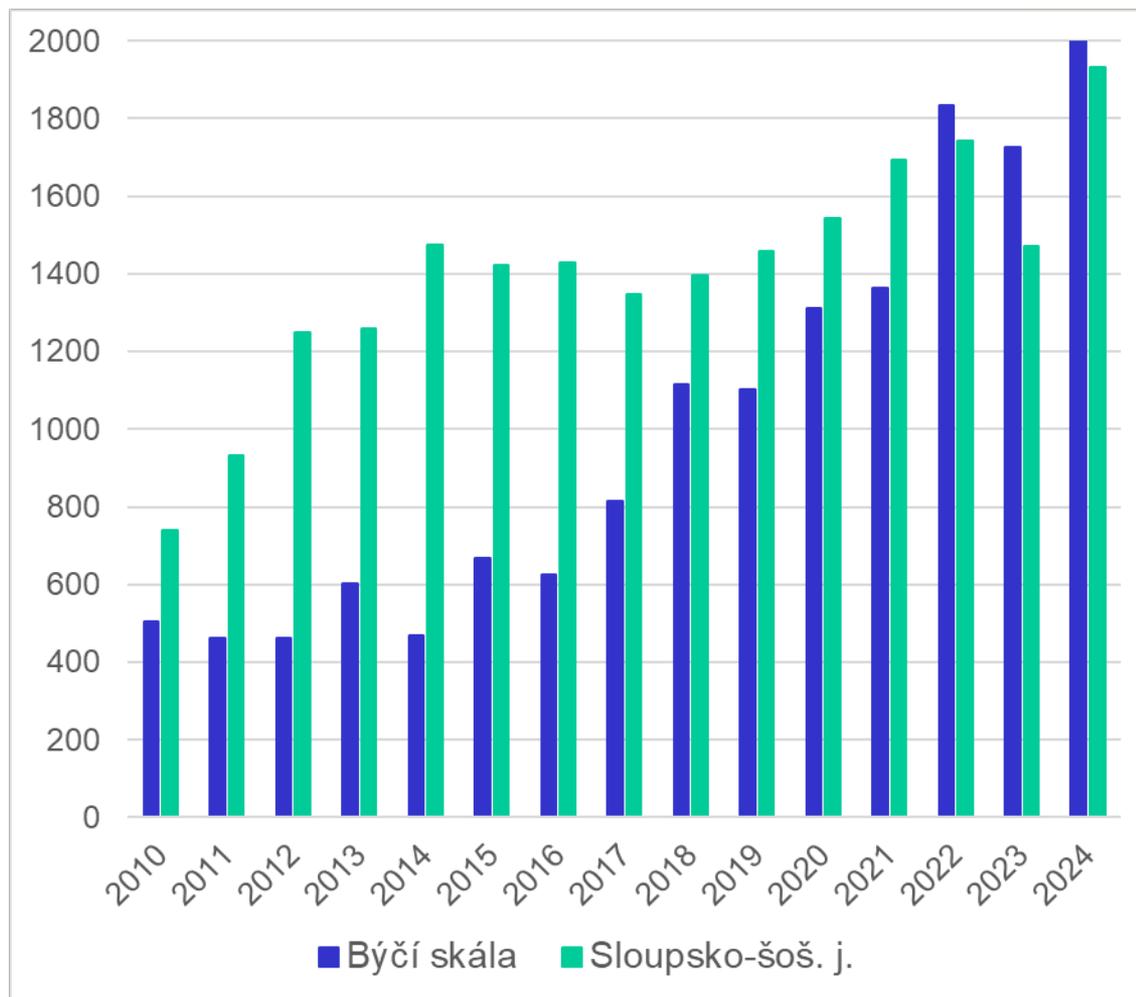
počet zimujících netopýrů celkem

Další významná zimoviště

Nejpočetnější druhy – vrápenec malý

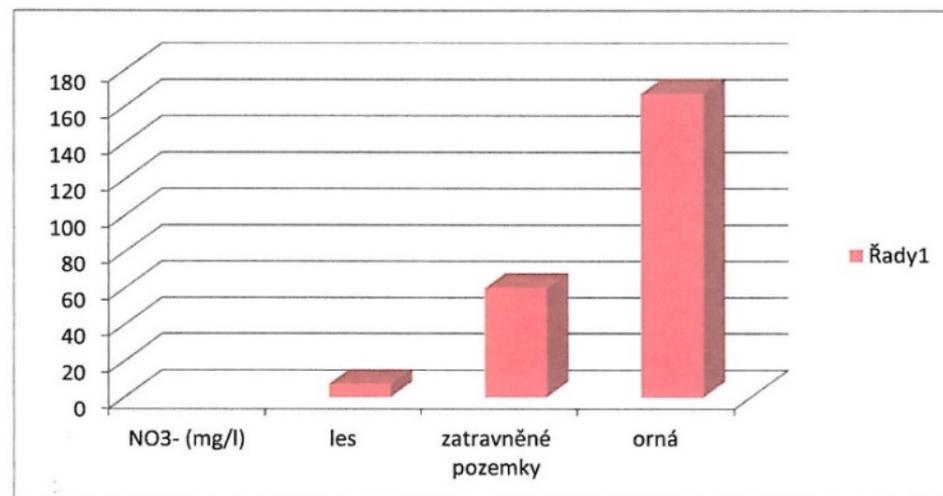
Lesnictví u nás problém není

Zato zemědělství...

Průměrné koncentrace dusičnanů ve skapových vodách v Amatérské jeskyni

Manželský závrť na Ostrovské plošině po bouřce roce 1983 a dnes

Pěstování erozně rizikových plodin

Nově vytvořený závrť u Ostrova u Macochy, 2014

- ❑ **vlastníkům i nájemcům přísluší ze zákona náhrada újmy za omezení z důvodu ochrany přírody**
  - zákaz hnojení a používání biocidů v I. zóně
  - upuštění od orebního způsobu hospodaření
  - ponechání lesa samovolnému vývoji / prodloužení obmýtí stanoveného v LHP
  - úhrada zvýšených nákladů (např. rozdíl mezi použitím biocidů a ožinem kultur)

Pískovna – k zavezení odpadem?

Děkuji vám za pozornost

AGENTURA OCHRANY
PŘÍRODY A KRAJINY
ČESKÉ REPUBLIKY

www.nature.cz

antonin.krasa@nature.cz

